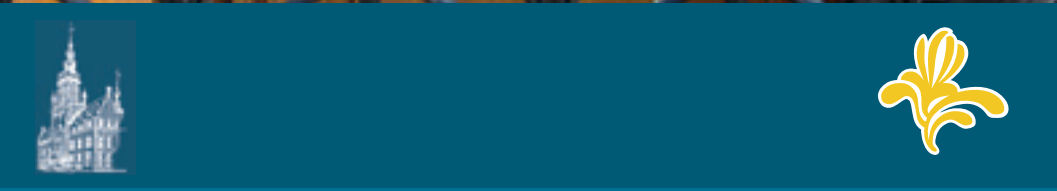
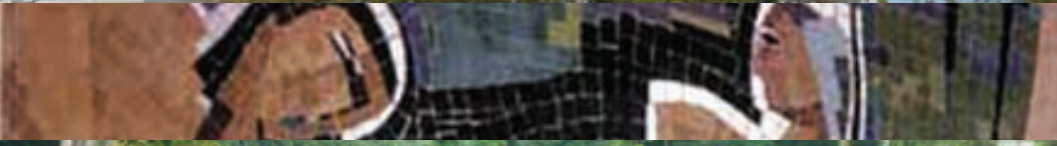




SCHAARBEEK À LA CARTE



SCHAARBEEK À LA CARTE



❖ À LA CARTE: UW GEMEENTE IN DE KIJKER

BEKIJK UW GEMEENTE MET NIEUWE OGEN, ONTDEK AL DE PARELTJES VAN HET ERFGOED DAT U DAGELIJKS OMRINGT, LEER ONGEKENDE HOEKJES KENNEN, VOLG HET PARCOURS EN SPEEL HET SPEL MEE. IN DEZE COLLECTIE WORDEN DE BRUSSELSE GEMEENTES IN DE KIJKER GEZET IN EEN RIJK GEÏLLUSTREERDE EN PRAKTISCHE WANDELBROCHURE, WAARMEE U OP STAP KAN GAAN OF DIE U GEZELLIG THUIS KAN DOORBLADEREN.

❖ SCHAARBEEK À LA CARTE

MET EEN ARCHITECTURAAL ERFGOED DAT EVEN RIJK ALS DIVERS IS, KAN SCHAARBEEK UITERAARD NIET ONTBREKEN IN DE REEKS À LA CARTE.

IN HET EERSTE DEEL VAN DE WANDELKAART LEZEN WE HOE DE GEMEENTE IN DE 19DE EEUW VAN LANDELIJK DORP TOT MODERNE VOORSTAD EVOLUEERDE MET HET ONTSTAAN VAN MEERDERE HANDELSKERNEN, DE BOUW VAN EEN MAJESTUEUS GEMEENTEHUIS EN STATION, DE AANLEG VAN VERSCHILLENDE RESIDENTIELE WIJKEN EN EEN LANDSCHAPSPARK. VERDER WORDT DE SCHOOLARCHITECTUUR VAN HENRI JACOBS EN HET AUTRIQUEHUIS VAN VICTOR HORTA IN DE KIJKER GEZET.

HET TWEEDE DEEL IS VOORBEHOUDEN AAN DE WANDELAARS. VOOR DE EERSTE WANDELING, AFSpraak AAN DE SINT-SERVAASKERK OM DE INDRUKWEKKENDE LOUIS BERTRANDLAAN AF TE DALEN NAAR HET JOSAPHATPARK WAARNA WE DE LAMBERMONTLAAN OVERSTEEKEN OM DE WIJK ROND DE SINT-SUZANNAKERK TE VERKENNEN. EEN TWEEDE WANDELING START AAN HET GEMEENTEHUIS EN LEIDT ONS NAAR HET STATION VIA DE BERENKUIL EN DE HUART-HAMOIRWIJK

SPEELVOGELS NEMEN WE TENSLOTTE MEE NAAR DE JENATZYSTRAAT VOOR EEN LEUKE ZOEKTOCHT. VEEL PLEZIER!



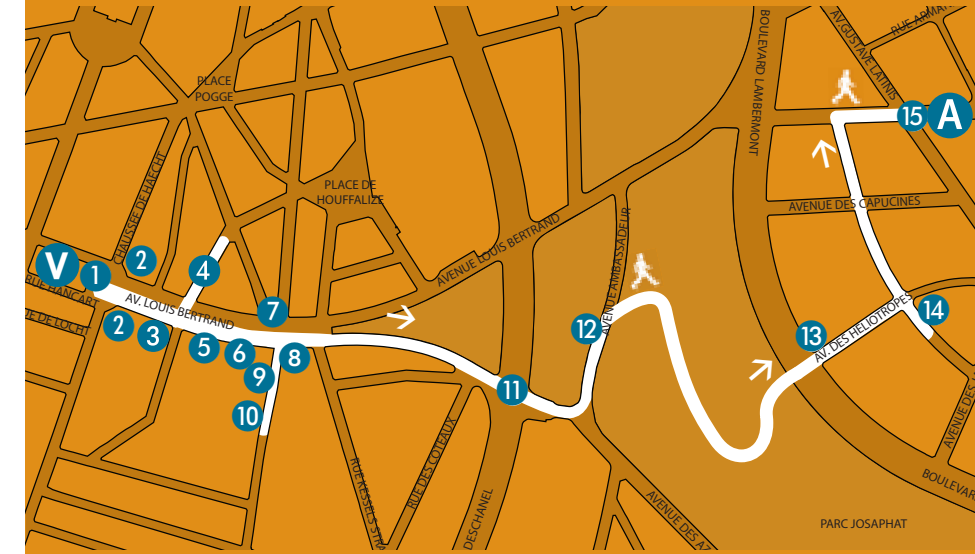
WANDELINGEN

1. VAN SERVAAS TOT SUZANNE

DUUR: 2 UUR

V VERTREK: SINT-SERVAASKERK

A AANKOMST: SINT-SUZANNAKERK



DE OPLOSSINGEN VAN HET SPEL (ZIE MIDDENPAGINA'S)

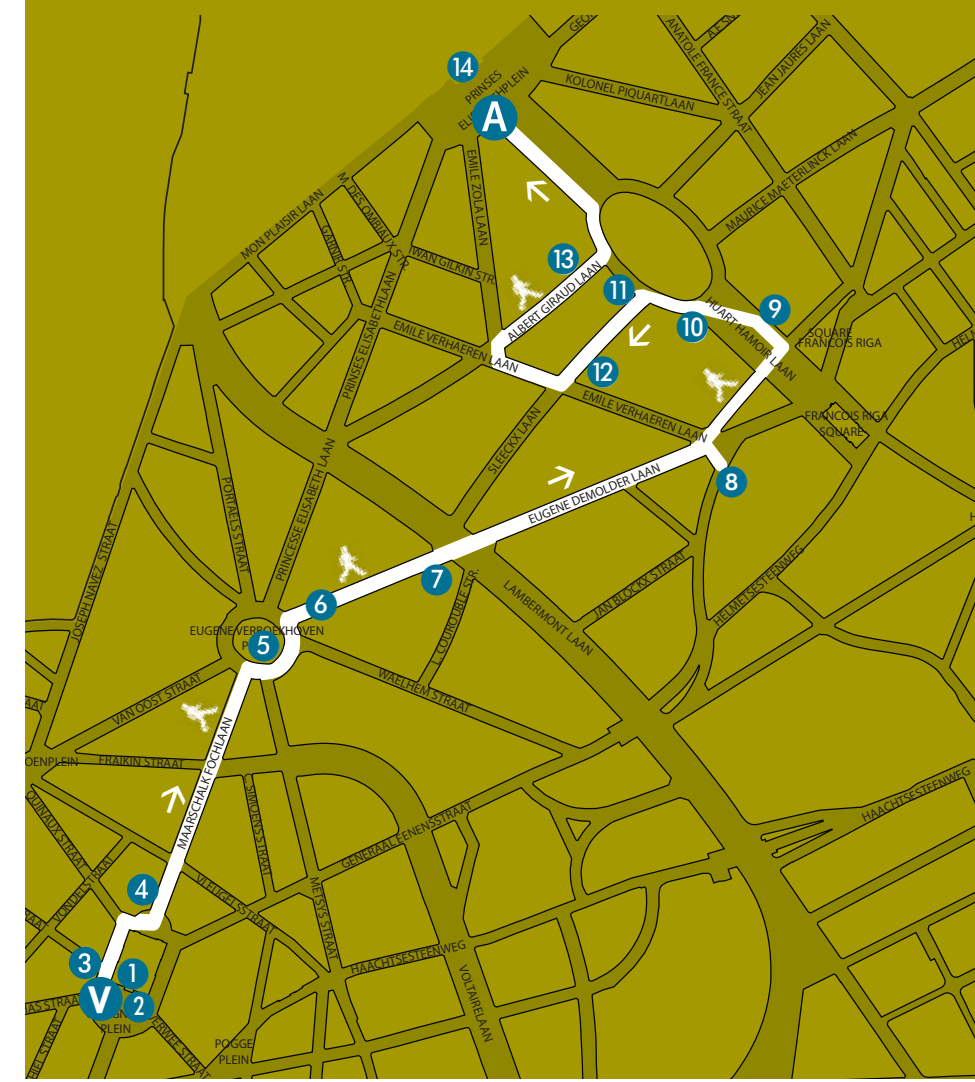
In wijzerszin: 9A, 23H, 25N, 19F, 18I, 5C, 10D, 25G, 9M, 19L, 13K, 25B, 9E, 9I, 5O

2. ZICHT OP MONPLAISIR!

DUUR: 2 UUR

D VERTREK: STADHUIS VAN SCHAARBEEK

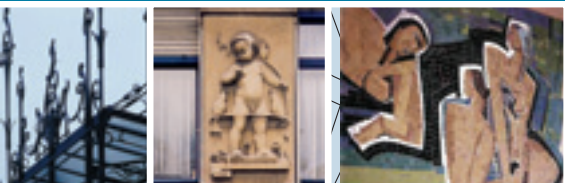
A AANKOMST: STATION VAN SCHAARBEEK




WIJK IN DE KIJKER



-  OP ZOEK NAAR HET OUDE DORP
-  WATERWEGEN
-  HELMET
-  DE "FAUBOURG DE COLOGNE"
-  ROND DE KONINGSSTRAAT: DE "FAUBOURG DE SCHAARBEEK"
-  HET STADHUIS: HET BEGIN VAN EEN NIEUWE WIJK
-  DE GROOTSE PLANNEN VAN OCTAVE HOUSSA
-  SOCIALE WONINGEN
-  KONINKLIJKE ROUTE NAAR DE LUCHTHAVEN EN DE TUINENWIJK




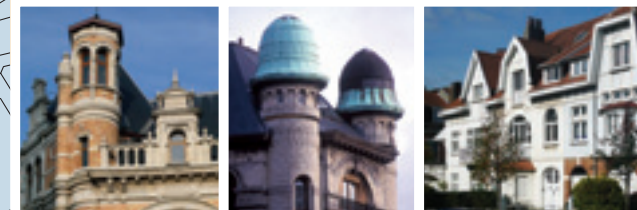
ZICHT OP MONPLAISIR!

 Op deze wandeling zorgen imposante gebouwen voor indrukwekkende perspectieven, worden twee wijken met elkaar geconfronteerd en gaan we op zoek naar enkele bekende Schaarbeekse figuren.
DUUR: 2 UUR



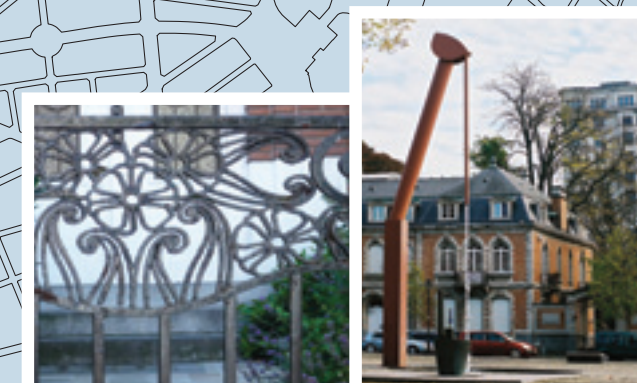
VAN SERVAAS TOT SUZANNE

 Vijftig jaar, een oorlog en een park scheiden de Sint-Servaaskerk en de Sint-Suzannakerk. Ze vertegenwoordigen elk een groot moment in de Schaarbeekse stedenbouw en architectuur.
DUUR: 2 UUR



MEER WETEN?

- EGGERICX, L., *Schaarbeek*, CFC-Éditions, Bruxelles, 2000 (Guide des communes de la Région bruxelloise)
- DE CROMBRUGGHE, D., *Het gemeentehuis van Schaarbeek en het Collignonplein*, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Directie Monumenten en Landschappen, Brussel, 2007 (Brussel, Stad van Kunst en Geschiedenis, nr 45)
- GUILLAUME, A., MEGANCK, M., CHARRUADOS P., *Schaarbeek*, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Directie Monumenten en Landschappen, Brussel, 2006 (Atlas van de archeologische ondergrond van het Gewest Brussel, nr 16).
- HANOSSET, Y., MARCHI, C., *L'avenue Louis Bertrand et le Parc Josaphat*, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Directie Monumenten en Landschappen, Brussel herdruk 2006 (Brussel, Stad van Kunst en Geschiedenis, nr 6)
- www.schaarbeek.irisnet.be





DE SCHOONHEID VAN EEN VOORSTAD

SCHAARBEEK TELT MEER DAN 113 000 INWONERS EN HEEFT EEN STERK RESIDENTIEEL KARAKTER. DE GEMEENTE WORDT DOORKRUIST DOOR ENKELE OUDE STEENWEGEN DIE VAN HAAR LANDELIJKE VERLEDEN GETUIGEN EN OOK VANDAAG NOG BRUISEN VAN DE ACTIVITEIT. EEN TIJDLANG WERD SCHAARBEEK EEN BEETJE VERWAARLOOSD EN GENOOT ZE NIET ZO'N GOEDE REPUTATIE. NU ECHTER ONTPLOOIT DE GEMEENTE HAAR DYNAMISCHE KARAKTER IN EEN SMELTKROES VAN BURGERLIJK EN VOLKS, EN TOONT ZE FIER HAAR PRACHTIGE ERFGOED EN HAAR VEELVOUD AAN CULTUREN, DE GEMEENTE TELT ZO'N 150 NATIONALITEITEN! WORDT ZE AAN HAAR GRENZEN GEKLEURD DOOR DE IDENTITEIT VAN HAAR BUREN, IN HET CENTRUM WERDEN DE AMBITIES VAN DIEGENEN DIE HAAR UNIEK EN MOOI WILDEN, GEREALISEERD. STERVORMIGE PLEINEN VERBINDEN ALS SPINNEN EEN HARMONIEUS WEB VAN RUSTIGE STRATEN. GESTIMULEERD DOOR ARCHITECTUURWEDSTRIJDEN KWAM DE KUNST DE STRAAT OP, TROTS TENTOONGESPREID OP GEVELS DIE VAN EEN GROTE INVENTIVITEIT GETUIGEN. DANKZIJ DE DURF EN DE VERBEELDINGSKRACHT VAN HUN ONTWERPERS KONDEN OPENBARE GEBOUWEN BOVEN ZICHZELF UITSTIJGEN EN DE STEDELIJKE SCENOGRAFIE VOLTOOIEEN EN BEKLEMTONEN: EEN KERK MET BYZANTIJNSE ALLURES, EEN STADHUIS ALS EEN SPROOKJESKASTEEL, SCHOLEN ALS PALEIZEN, MARKTHALLEN ALS KATHEDRALEN, EN EEN STATION DAT JULES VERNE ZOU INSPIREREN...



REDACTIE, OPZOEKINGEN EN ICONOGRAFIE
Isabelle de Pange et Cécile Schaack-van Praet

ADVIESCOMITÉ
Christine Rouffin en Anne-Sophie Walazyc, kabinet van de Staatssecretaris
Anne-Cécile Maréchal en Marguerite van Overbeke van de gemeente Schaerbeek

COÖRDINATIE
Paula Dumont, Directie Monumenten en Landschappen

FOTO'S EN ANDERE ILLUSTRATIES
Brussel Mobiel BUW
Ch. Bastin & Evrard © Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Kaarten: Brussel URBIS ©© - Distributie CIBG, Kunstlaan 20, 1000 Brussel

Klas 6c (optie kunst) van het Institut de Saint-Dominique
Verzameling Dexiabank
Marie-France Plissart

VERTALING
Erik Tack

HERLEZING
Harry Lelièvre, Directie Monumenten en Landschappen

BEDANKINGEN
Cécile Jodogne waarnemend Burgemeester van Schaerbeek, Schepen voor Patrimonium

GRAFISCHE VORMGEVING
www.generis.be

DRUKWERK
Dereume Printing

© Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Directie Monumenten en Landschappen
CCN – Vooruitgangstraat 80 - verantwoordelijk uitgever P. Crahay

Wettelijk depot: D/ 2009/6860/002 – deze wandelbrochure wordt gratis verspreid.

OP ZOEK NAAR HET OUDE DORP

Tot laat in de 19de eeuw bewaarde de gemeente Schaarbeek het landelijke karakter dat ze al sinds de middeleeuwen bezat. Het kleine dorpje met zijn dozijn straatjes wordt al in de 12de eeuw vermeld. Het ontwikkelde zich rond de oude Sint-Servaaskerk met haar romaanse toren, die in 1905 werd afgebroken. Het lag te midden van velden en akkers en voorzag Brussel van voedingswaren, die met de ezel werden vervoerd. In 1898 werd een stedenbouwkundig plan goedgekeurd om de oude kern te vervangen door een resoluut stedelijke en moderne wijk. Van het dorp van weleer blijft nog weinig over: enkele oude verkeerswegen, zoals de Haachtsesteenweg, die in 1459 werd geplaveid, of de smalle Josaphatstraat en Hollestraat zijn de schaarse getuigen, net als de pastorie, gelegen achter de rooilijn van de Louis Bertrandlaan.



WATERWEGEN

Waar er water is, vestigt de mens zich. Aan het westelijke uiteinde van het Schaarbeekse grondgebied, onder de huidige Albert II-laan, liep de Zenne. Een van haar belangrijkste zijrivieren, de Maalbeek, doorkruiste de gemeente van zuid naar west. Overweld in de jaren 1860, stroomt ze onder de Wijnheuvelenstraat, Kesselsstraat en Hermanstraat, kruist dan het Houffalizeplein en loopt door onder de Jeruzalemstraat vooraleer de gemeente ter hoogte van de Capronnierstraat te verlaten. De Josaphat, ook de Roodenbeek genoemd, was een zijrivier van de Maalbeek en werd door verscheidene bronnen gevoed, waarvan de Minnebron in het Josaphatpark een van de bekendste is. De valleien van deze waterwegen geven Schaarbeek nog steeds haar opvallend reliëf, gaande van 101 meter aan het Ardense Jagersplein tot 15 meter aan de Albert II-laan.

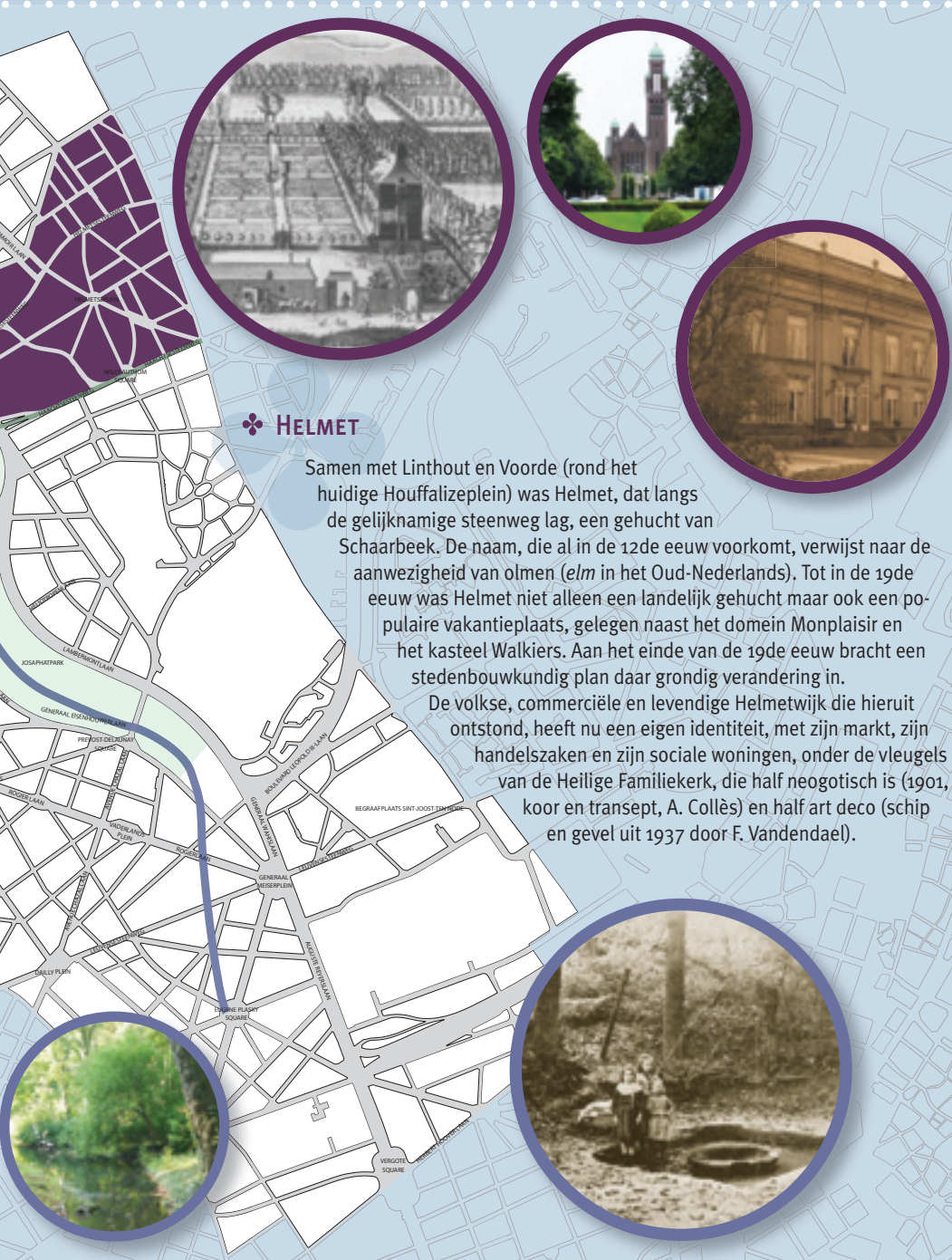
ART NOUVEAU OP SCHOOL

De art nouveau beperkte zich niet tot de burgerwoningen. Onder leiding van architect Jacobs verbreidde deze stijl zich ook tot de sociale woningen en vooral de scholen. Henri Jacobs (1864-1935), zoon van een inspecteur-generaal voor het lager onderwijs en neef van een architect, specialiseerde zich in het bouwen van scholen, en dit in tal van Brusselse gemeenten. In Schaarbeek ontwierp hij er drie, en niet van de minste: het scholencomplex tussen de Bijenkorfstraat en Josaphatstraat (ingehuldigd in 1907), nummer 103 aan de Roodebeeklaan (1913), en nummer 59-61 langs dezelfde laan (1922).

Hoewel ze in een tijdspanne van zowat vijftien jaar werden gebouwd, ademen deze drie scholen eenzelfde geest en is hun uitvoering verwant.



Ondanks hun monumentale lijnvoering laten de straatgevels nauwelijks de immense omvang van de complexen erachter vermoeden. De plannen zijn nu eens goed leesbaar, dan weer gelijken ze op een doolhof, alles theatraal in beeld gebracht. De ordening van de



✿ HELMET

Samen met Linthout en Voorde (rond het huidige Houffalizeplein) was Helmet, dat langs de gelijknamige steenweg lag, een gehucht van Schaarbeek. De naam, die al in de 12de eeuw voorkomt, verwijst naar de aanwezigheid van olmen (*elm* in het Oud-Nederlands). Tot in de 19de eeuw was Helmet niet alleen een landelijk gehucht maar ook een populaire vakantieplaats, gelegen naast het domein Monplaisir en het kasteel Walkiers. Aan het einde van de 19de eeuw bracht een stedenbouwkundig plan daar grondig verandering in.

De volkse, commerciële en levendige Helmetwijk die hieruit ontstond, heeft nu een eigen identiteit, met zijn markt, zijn handelszaken en zijn sociale woningen, onder de vleugels van de Heilige Familiekerk, die half neogotisch is (1901, koor en transept, A. Collès) en half art deco (schip en gevel uit 1937 door F. Vandendael).

speelplaatsen en de gebouwen, maar ook de complexiteit van de circulatie en het vernuftige gebruik van het terreinverschil (in het schoolcomplex Bijenkorf-Josaphat) zijn een architectonische lust voor het oog.

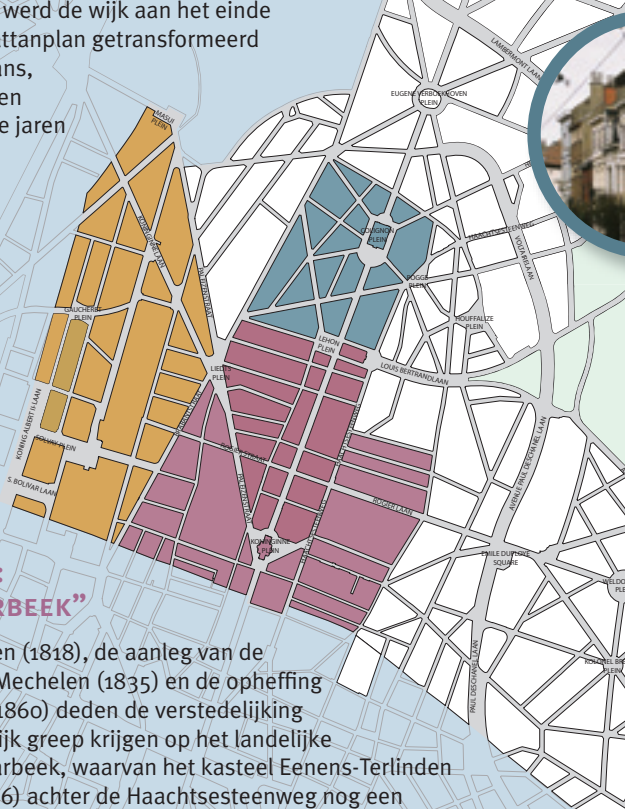
Op provocerende en tegelijk harmonieuze wijze vermengen de interieurs “edele” materialen (witsteen en hardsteen, marmeren mozaïeken), traditionele (baksteen) en industriële (metalen balken en zuilen, geverniste baksteen). In de drie scholen wordt dit veelvoud van kleuren en texturen nog aangevuld door sgraffiti van Privat Livemont. Hij was net als Jacobs een Schaarbekenaar en had met hem al samengewerkt voor de decoratie van privéwoningen. Jacobs ontwierp zelfs de verlichting en het meubilair.



De architect liet zich ook duidelijk leiden door de hygiënistische en pedagogische ideeën uit die tijd, meer bepaald in zijn aandacht voor de luchtcirculatie en de natuurlijke verlichting.

❖ DE “FAUBOURG DE COLOGNE”

Nadat de Belgische staat in 1839 een groot terrein aankocht voor de bouw van het Noordstation, ontwikkelt zich in de omgeving al snel een wijk van handelszaken, manufacturen en woningen in neoclassicistische stijl, de zogenoemde “Faubourg de Cologne” – naar de oude naam van de Aarschotstraat (*Keulschestraat*). De Brabantstraat en omgeving behield haar oorspronkelijke uitzicht maar aan de andere kant van het Noordstation werd de wijk aan het einde van de jaren 1960 door het Manhattanplan getransformeerd tot een zakenwijk op z'n Amerikaans, met grootschalige onteigeningen en sloopwerken als gevolg. De laatste jaren is deze wijk in volle ontwikkeling.



❖ ROND DE KONINGSSTRAAT: DE “FAUBOURG DE SCHAERBEEK”

De afbraak van de Brusselse wallen (1818), de aanleg van de spoorlijn Brussel-Mechelen (1835) en de opheffing van de tol (1860) deden de verstedelijking geleidelijk greep krijgen op het landelijke Schaerbeek, waarvan het kasteel Eenens-Terlinden (1826) achter de Haachtsesteenweg nog een overblijfsel is. In 1827 stimuleerde de aanleg van de Koningsstraat de ontwikkeling van een neoclassicistische wijk rond de Sint-Mariakerk (L. Van Overstraeten, 1844). De secundaire wegen in deze wijk werden tussen 1830 en 1860 getrokken, de meeste op verzoek van particulieren. In 1866 besliste de gemeente de werken zelf uit voeren. Dat mondde omstreeks 1870-1880 uit in de aanleg van de “Prinsenwijk”, gelegen achter de Sint-Mariakerk. Deze kreeg een merkwaardige overdekte markt (1865-1901, arch. Jaumot), vandaag gekend als de Hallen van Schaerbeek.



❖ HET HUIS DER HUIZEN: HUIS AUTRIQUE



Victor Horta © Soflam - 2009

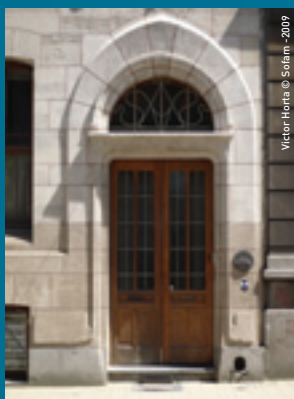
Architect Victor Horta ontwierp deze woning in 1893 voor Eugène Autrique, ingenieur bij Solvay. Op het eerste gezicht lijkt het op alle Brusselse woningen uit die tijd, met zijn traditionele indeling van de woon- en circulatieruimten (vestibule en trappenhuis).

Het souterrain bevat uiteraard de huishoudelijke functies (keuken, wasplaats) en de voorraadkelders, terwijl op de verhoogde benedenverdieping de ontvangstruimtes gelegen waren, voorzien van een kleine dienstruimte. De verdiepingen waren voorbehouden voor de woon- en slaapfuncties, met vooraan de belangrijkste vertrekken (salon en slaapkamer) gevolgd door de meer bescheiden kamers (van de zoon en van de meid). Dankzij de recente restauratie kunnen we het functioneren van het huis nu beter begrijpen. Meerdere ruimten hadden immers hun oorspronkelijke functie verloren. François Schuiten en Benoît Peeters bedachten hiervoor een subtiele scenografie, die ons niet alleen een beter inzicht in de ruimten geeft maar het huis ook een mysterieus leven verleent.

HET STADHUIS: HET BEGIN VAN EEN NIEUWE WIJK

In 1881 besliste de gemeente tot de bouw van een nieuw stadhuis (arch. Jules-Jacques Van Ysendyck), dat moest aansluiten bij de stedelijke ontwikkeling die Schaarbeek wou doorvoeren. Vervolgens ontstond een hele nieuwe wijk op een terrein dat toen nog landbouwgebied was, tussen de al bestaande Prinsenwijk en het Verboekhovenplein. Er werd een veertigtal straten getrokken die vooral voor nieuwbouw waren bestemd.

Terwijl de architect van het gemeentehuis zich inspireerde op de vormen van de Vlaamse renaissance – de 16de eeuw gold toen als de Gouden Eeuw van ons land – werden de huizen die langs de nieuwe straten werden opgetrokken nog steeds door het neoclassicisme beïnvloed, met de nadruk op eenheid en ordening.



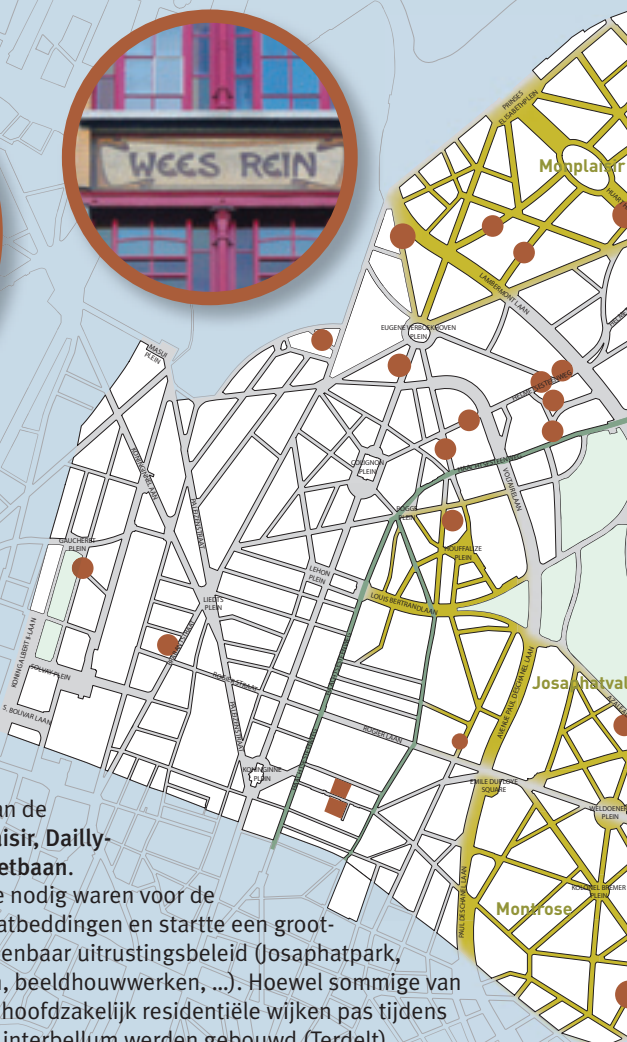
Victor Horta © Soëlm - 2019



Victor Horta © Soëlm - 2019

Hoewel Horta toen nog weinig had gebouwd is zijn signatuur hier al duidelijk merkbaar. Wie goed kijkt, ontwaart hier echt de oorsprong van de art nouveau. Op provocerende wijze, zoals in de metalen balken die de plafonds van de

benedenverdieping ritmeren. Op ontroerende wijze ook, zoals in het glas-in-loodraam met Japanse motieven dat de trap ingenieus verlicht, of in de sierlijke plantenmotieven van het vloermozaïek. Maar vooral – de stempel van deze pionier van de Brusselse art nouveau – in zijn streven naar wooncomfort: de verluchting via luchttoevoer in de gevel, guillotineramen, aandacht voor het thermisch comfort. Aan de straatkant steekt de magistrale gevel sterk af tegen het neoclassicistische kader van de Haachtsesteenweg, dankzij zijn soepele lijnen en het fijne witstenen metselverband. www.autrique.be



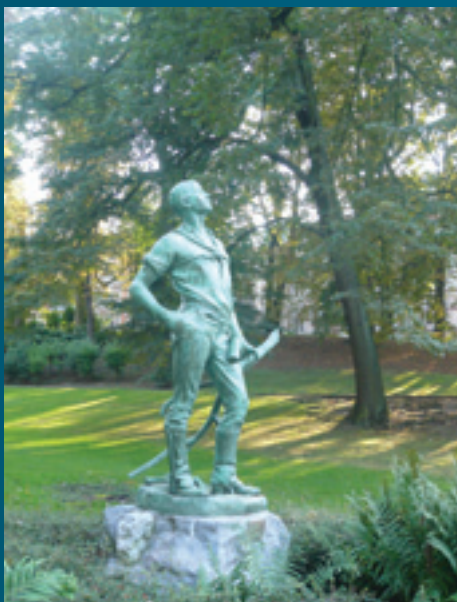
❖ DE GROOTSE PLANNEN VAN OCTAVE HOUSSA

Rond 1900, toen een aanzienlijk gedeelte van de gemeente nog onbebouwd was, raakten het gemeentebestuur ervan overtuigd dat een globaal stedenbouwkundig plan noodzakelijk was. Ingenieur Octave Houssa zette zich aan het werk en ontwierp zes wijken die één derde van het gemeentelijk grondgebied innamen: de wijken van de Josaphatvallei, Mont-Rose, Monplaisir, Dailly-Linthout, Terdelst en Nationale Schietbaan.

De gemeente kocht de terreinen die nodig waren voor de aanleg van de straatbeddingen en startte een groot-scheeps openbaar uitrustingsbeleid (Josaphatpark, scholen, beeldhouwwerken, ...). Hoewel sommige van deze hoofdzakelijk residentiële wijken pas tijdens het interbellum werden gebouwd (Terdelst), was hun tracé typisch 1900, met brede boomrijke lanen, ronde pleinen en zachte glooiingen.



❖ HET JOSAPHATPARK



Wat was er tijdens de tweede helft van de 19de eeuw beter om de ontwikkeling van een nieuwe wijk te stimuleren dan een park! Het stelde gemeenten in volle expansie in staat om investeerders en eigenaars aan te trekken. Schaarbeek waagde zich ook aan deze beproefde methode. In 1896 werd het idee gelanceerd voor een park op de plaats van de Josaphat, de wat vreemde naam voor dit stuk van de Roodenbeekvallei. Het werd zo genoemd in de 16de eeuw door een pelgrim die uit het Heilig Land terugkeerde... Na een hele onteigenings saga, waarbij zelfs koning Leopold II betrokken was, werd het park uiteindelijk in 1904 ingehuldigd. Het tracé is van de hand van stedenbouwkundige Victor Besme en landschapsarchitect Edmond Galoppin.

Het park kan globaal in twee zones worden onderverdeeld. Het lagere gedeelte

❖ SOCIALE WONINGEN

De Schaarbeekse Haard, opgericht in 1899, was de eerste maatschappij voor goedkope woningen in het Brusselse gewest. Vóór de Eerste Wereldoorlog werden, buiten de "cité de L'Olivier", in de gelijknamige straat en de gebouwen aan de Victor Hugostraat, vooral in de wijk Helmet sociale woningen gebouwd, zowel eengezinswoningen als kleine appartementsgebouwen. Architect Henri Jacobs ontwierp er de meeste van. Tijdens het interbellum bleef de Schaarbeekse Haard bijzonder actief, met name met de bouw van twee regionalistische tuinvijken, Terdelt en Chomé, die architect C. Roulet tijdens de jaren 1920 aan de grens met Evere ontwierp.



❖ KONINKLIJKE ROUTE NAAR DE LUCHTHAVEN EN DE TUINENWIJK

In 1936 legde de Intercommunale Maatschappij voor de Toegangswegen tot de Luchthaven de Leopold III-laan aan. Het vliegveld lag toen nog op het grondgebied van Evere en Haren. In 1950 werd het vervangen door een grotere luchthaven, in Zaventem. De Leopold III-laan werd toen een stadssnelweg afgezoomd met gebouwen. Daarlangs ontstond in 1957 de Tuinenwijk. Met zijn vermenging van gebouwen in Internationale Stijl en kleine rijwoningen vertolkte deze wijk een moderne visie op het idee van de tuinvijck, in een taal die kenmerkend is voor de jaren 1950.



ligt rond de vallei van de Roodenbeek. Een "bergtuin" tegenover de Chazallaan, vormt de achtergrond van een pittoresk geheel gevormd door de drie vijvers met brug van vals rijshout, een muziekkiosk, enz. Kronkelige paadjes leiden naar weidse gezichten of, integendeel, naar verborgen hoekjes zoals de Fontein der Liefde. Grote bomen, de meeste

inheems, zomen de grasvelden af. Een neerhof geeft deze zone ook een didactische aantrekkingskracht. Het hogere gedeelte bestaat uit een groot grasplein waarop vier masten voor boogschieten staan. Zoals in een arboretum zijn de planten hier exotischer, met mooie contrasten tussen loof- en naaldbomen. Over heel het park verspreid staan beeldhouwwerken, waardoor het iets van een openluchtmuseum heeft.

In de loop der jaren werden in het park ook ruimten voor sport en amusement aangelegd. In 1919 gingen een speelplein, een voetbalterrein, een tennisplein en een pierenbad voor de kinderen open, en in 1954 legde landschapsarchitect René Pêchère een minigolfterrein aan op een perceel langs de spoorweg.

WANDELING 1

VAN SERVAAS TOT SUZANNE



VIJFTIG JAAR, EEN OORLOG EN EEN PARK SCHEIDEN DE SINT-SERVAASKERK EN DE SINT-SUZANNAKERK. ZE OVERHEERSEN DE LOUIS BERTRANDLAAN EN DE BLOEMENWIJK DIE ELK EEN GROOT MOMENT IN DE SCHAARBEEKSE STEDENBOUW EN ARCHITECTUUR VERTEGENWOORDIGEN: BIJ DE ENE WEDIJVEREN DE ECLECTISCHE STIJL EN DE ART NOUVEAU MET ELKAAR IN VERBEEIDINGSKRACHT, BIJ DE ANDERE GAAN DE PITTORRESKE STIJL EN HET MODERNISME HAND IN HAND IN EEN GROEN KADER.

PARCOURS: ZIE OMSLAG

V *VERTREK: SINT-SERVAASKERK*

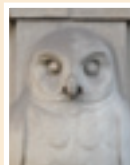
A *AANKOMST: SINT-SUZANNAKERK*

DUUR: 2 UUR

HOME SWEET HOME

OP DE GEVELS VAN BRUSSELSE HUIZEN VINDEN WE VAAK VOORSTELLINGEN VAN CYCLI: SEIZOENEN, DIERENRIEMTEKENS, SYMBOLEN VOOR DAG (HAAN EN ZWALUW) EN NACHT (UIL EN VLEERMUIS). THUIS IS WAAR DE BELANGRIJKE MOMENTEN VAN HET LEVEN ZICH AFSPLEN MAAR VOORAL WAAR HET, WINTER EN ZOMER, ALTIJD GOED IS OM TE ZIJN. "OOST, WEST,..."

*Dit zijn vier details van gevels die dit illustreren.
Probeer ze tijdens de wandeling te vinden...*



L. Bertrandlaan nr. 19, L. Bertrandlaan nr. 67, Paul Deschanelaan nr. 8, Mimosasstraat nr. 44

1 SINT-SERVAASKERK, HAACHTSESTEENWEG, ARCH. G. HANSOTTE, 1871-1876

De nieuwe Sint-Servaaskerk verrees in 1876 aan de Haachtsesteenweg. Ze moest op termijn de lager gelegen gelijknamige middeleeuwse kerk vervangen. Na de sloop van de kerk werd daar in 1905 ter herinnering een bronzen vaas geplaatst. De nieuwe kerk, in neogotische stijl, is het baken van de wijk die zich hier vanaf 1906 ontwikkelde rond de Louis

Bertrandlaan, de 250 meter lange majestueuze promenade die naar het Josaphatpark leidt.

2 LOUIS BERTRANDLAAN 1, 2, ARCH. O. LAUWERS, 1907-1909

Twee bijna identieke hoekgebouwen, gebouwd op lichtjes concave percelen, vormen de toegang tot de Louis Bertrandlaan en zetten meteen de toon. Gezien hun belangrijke ligging was hun ontwerp het voorwerp van een architectuurwedstrijd, georganiseerd





3



4

door de gemeente. Door de percelen te kopen, verbonden de eigenaars er zich toe het gelauwerde ontwerp uit te voeren. Vanaf 1905 organiseerde Schaarbeek gevelwedstrijden op heel haar grondgebied. Het was een manier om iedereen tevreden te stellen: de wandelaar, de gelauwerde architect, de eigenaar die financiële steun kreeg, en de gemeente die trots op haar imago kon zijn! Tal van prijzen gingen naar gebouwen langs de Louis Bertrandlaan. De laan, die ooit als heel modern gold, bevat nu heel wat historiserende gebouwen... de art nouveau is hier vrij schaars vertegenwoordigd. Zoek op deze twee “kastelen” enkele elementen die uit de klassieke architectuur stammen.

Torentjes, pinakels, balustrades, dakkapellen, fontons, zulten en tal van andere zaken...

3 LOUIS BERTRANDLAAN 19, ARCH. C. TEMPERMAN, 1908

De architect van dit huis, de beeldhouwer Charles Temperman, nam geregeld deel aan de gevelwedstrijden die de gemeente organiseerde - in 1908 sleepte hij zelfs de bronzen medaille in de wacht. Dit is zijn eigen woning. Net als de Sint-Servaaskerk roept ze de middeleeuwen op. Hij verwijst echter niet naar de gotische kathedralen maar naar de verluchte manuscripten die hij op deze delicaat bewerkte gevel tot leven brengt.

Zoek de salamander die verborgen zit tussen de versieringen.

4 JENATZYSTRAAT

Vergeleken met de statige, 40 meter brede Louis Bertrandlaan oogt deze straat vrij bescheiden. Toch besteedde ze, net als haar buur, grote zorg aan haar woningen. Naast elkaar aan de onpare kant zien we een huis met trapgevel (nr. 25, P. Picquet, 1908), een dubbele woning in eclectische stijl met op de gevel twee uivormige koepels (nr. 13 en 15, omstreeks 1905), en een huis met glasramen op de borstweringen (nr. 9, A. Dankelman, 1906)...

Nog meer van dat? Afspraak op de middenpagina. Je zal je ogen niet geloven...

5 PASTORIE, LOUIS BERTRANDLAAN 37, ARCH. T. F. SUYS, 1845

Deze pastorie ligt achter de rooilijn omdat ze oorspronkelijk in de Teniersstraat stond, een van de oude wegen van het dorp Schaarbeek. Vandaag doet ze eerder aan een landhuis denken. Ze werd gebouwd halfweg de 19de eeuw ter vervanging van een pastorie die al in 1425 wordt vermeld.

Vind het andere, al even anachronistische en vreemde gebouw in deze typisch Belle Époque-wijk.

De Brustilia. Met zijn 34 verdiepingen torent dit gebouw over de hele laan uit. Deze stad-in-de-stad (200-tal appartementen) werd in 1969 ontworpen door dezelfde architect als de Rogierstoren, Jacques Cuisinier. De Brustilia verving een Sportpaleis uit 1913.



5



5



6



7

**6 LOUIS BERTRANDLAAN 43,
ARCH. G. STRAUVEN, 1906**

Een onderbouw met bloemen in hardsteen, een torentje dat naar de hemel reikt: deze art-nouveaugevel ontplooit zich als een grote plant. IJzerwerk, hardsteen, baksteen en schrijnwerk: alle materialen lijken op een natuurlijke wijze uit elkaar voort te vloeien, zonder enige hiërarchie. Dit is een realisatie van de Schaarbeekse architect Gustave Strauven, de ontwerper van het bekende huis Saint-Cyr aan de Ambiorixsquare. Vanaf hier wordt de straat een schouwspel waaraan elk huis meewerkt, door in- en uitspringende elementen. *Zie je ze?*

**7 LOUIS BERTRANDLAAN 50,
ARCH. D. FISTRÉ EN ZON, CA. 1910**

Om de aandacht te trekken, krijgen hoekgebouwen soms een opvallende dakvorm. Twee torentjes bekrond door koperen koepels domineren de hoofdgevel en fungeren als reusachtige bakens die onze blik naar de zijstraten leidt.

Wanneer je de Henri Bergéstraat en de Joseph Brandstraat in kijkt, merk je dat de hele hoek een grote eenheid vertoont. Hoeveel huizen heeft de architect in totaal gebouwd? Tel de deuren

**8 LOUIS BERTRANDLAAN 53-61 EN 65,
ARCH. G. STRAUVEN, 1906**

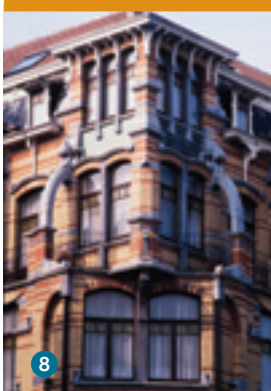
Op de hoeken van de Josaphatstraat is het opnieuw Gustave Strauven die de show steelt, met twee opbrengstpanden. Nummer 53-61 heeft iets sprookjesachtig. Op de beneden- en tussenverdieping is de gevel nog vrij braaf, maar op de verdiepingen spat hij uiteen in duizenden overstekken, insprongen en uitkragingen, versterkt door de materialen en hun kleuren. De daken versmelten in een woud van schoorstenen en pinakels die overal oprijzen en aan de gotiek herinneren. *Deze gebouwen zijn enkele oorspronkelijke elementen verloren. Welke?*

Op nr. 53-61 is een deel van het oorspronkelijke schrijnwerk verdwenen, terwijl nr. 65 niet langer zijn oorspronkelijke boorstening heeft.

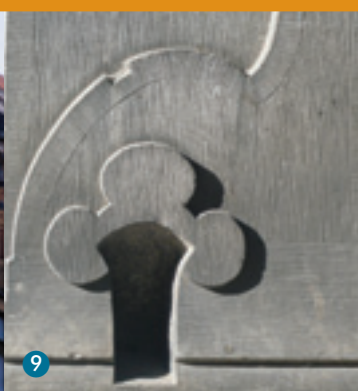
**9 JOSAPHATSTRAAT,
HOEK LOUIS BERTRANDLAAN**

In deze woonwijk valt de Josaphatstraat wat uit de toon door haar geringe breedte en haar talrijke winkelpuien. Ze volgt het tracé van de oude ezelsweg, die in de middeleeuwen Sint-Joost met Schaarbeek verbond. *We zien hier nog maar eens de vormen en kronkelingen die typisch zijn voor Gustave Strauven. In het eerste stuk van deze straat heeft hij vijf huizen ontworpen. Vind er minstens twee! Je hoeft maar naar de onderbouwen te kijken...*

De nummers 259-265, 271-273, 275-277, 336, 338-340.



8



9



9



10



10

**10 JOSAPHATSTRAAT 229,
ARCH. H. JACOBS, 1901-1907**

Dit schoolcomplex in art-nouveau-stijl werd door de Schaarbeekse architect Henri Jacobs ontworpen en bestaat uit een lagere school en een gymnastiekzaal. Het complex beslaat een groot deel van het bouwblok tussen de Josaphatstraat en de hoger gelegen Bijenkorfstraat. In beide straten zijn de gevels ondanks hun soepele lijnen en hun monumentale afmetingen wonderwel geïntegreerd in het straatbeeld. *Kan je de ingang van de gymnastiekzaal onderscheiden van die van de lagere school? (zie ook de kadertekst “De art nouveau op school”).*

**11 ELEKTRICITEITSMAST, BEELDHOUWER
J. DE LALAING, 1887-1913**

Op de tentoonstelling van Brussel in 1887, werd een eerste model van deze mast, enthousiast onthaald. De uitvinding van de elektriciteit had iets tegelijk fascinerends en beangstigends, een dubbelzinnige verhouding die Lalaing symboliseerde in een angstwekkende voorstelling van tijgers. Aangespoord door dit succes, besliste de beeldhouwer het werk aan Brussel te schenken, op voorwaarde dat de stad en de staat het lieten gieten en operationeel maken... Brussel deinsde echter terug voor de kosten, en de immense mast begon aan een lange zwerftocht. Uiteindelijk werd hij in 1925 aan Schaarbeek geschonken. *In de eerste versie van de mast die op de tentoonstelling van Brussel te zien was,*

had Lalaing uitsluitend tijgers afgebeeld. Nadien vulde hij de compositie aan met een ander gevaarlijk dier. Welk?

Je neemt nu de brug in roze zandsteen en hardsteen over de spoorweg. Deze werd in 1866 aangelegd om het station van de Leopoldswijk met het Noordstation te verbinden; na de Eerste Wereldoorlog werd hij verlegd en afgedekt om een harmonieuze ontplooiing van de wijk mogelijk te maken. Op het oude tracé van de spoorweg kwamen de Paul Deschanelaan en de Voltairelaan te liggen.

**12 MINIGOLFTERREIN,
AMBASSADEUR VAN VOLLENHOVENLAAN,
ARCH.-LANDSCHAPSARCHITECT
R. PÉCHÈRE, 1954**

In de jaren 1950 werd in Europa een nieuwe vrijetijdsbesteding razend populair: minigolf. In het park maakte de landschapsarchitect René Péchère virtuoos gebruik van dit ondankbare perceel, dat gekneld zat tussen de spoorweg en de straat. *Er zijn in Brussel nog vier andere minigolfterreinen die uit die periode stammen. Welke?*

Die van Jette, Schaarbeek, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe.

We wandelen nu door het hogere deel van het park tot aan de Lambermontlaan. De planoloog Victor Besme zag deze laan in



11




12



1862 al als een van de boulevards die Brussel moesten omcirkelen, maar de bouw begon pas in 1902, toen ook het park werd aangelegd. Met haar bochtige vorm volgt de laan de randen van de groene ruimte: over het gehele gedeelte dat langs die ruimte ligt, kregen de eigenaars toelating om hagen aan te planten, ter vervanging van de traditionele tuinhekken.

Voor meer informatie:

 **HET JOSAPHATPARK**

**13 LAMBERMONTLAAN 374,
ARCH. F. DE PAUW, 1922**

Dit pittoreske huis, volgens de opdrachtgever “half steeds, half landelijk”, is met een ook de ideale inleiding tot de Bloemenwijk. Dit deel van de “Terdelt”-wijk was voor de burgerij bestemd en werd al in 1911 ontworpen, in het kader van een groot stedenbouwkundig plan van de gemeente. Door de Eerste Wereldoorlog waren de werken echter stilgevallen, waardoor dit huis een van de eerste was die in deze wijk werden gebouwd, in 1922. Met zijn tuintjes en talrijke villa’s vormde deze wijk het “natuurlijke verlengstuk van het Josaphatpark”. Er mochten inderdaad slechts vijf rijhuizen op rij staan.

Welke elementen herinneren aan een plattelandsvilla?

**14 MIMOSASSTRAAT 44,
ARCH. A. EN Y. BLOMME, 1938**

Dit is een van de strengste huizen van de wijk en ook een van de laatste die

nog vóór de Tweede Wereldoorlog werden gebouwd. De toon is niet langer die van de pastorale fantasie, maar veeleer de bevestiging van een ideaal van orde, redelijkheid en duidelijkheid. *De scheiding tussen meesters en bedienden is heel duidelijk. Zoek de deuren die ze elk gebruikten.*

In de Mimosasstraat wisselen de huizen het pittoreske, de art deco en het modernisme af. Dit is typisch voor de architectuur van het interbellum.

**15 SINT-SUZANNAKERK,
GUSTAVE LATINISLAAN,
ARCH. J. COMBAZ, 1925-1928**

In 1922, ontwierpen de gebroeders Perret niet ver van Parijs, de eerste betonnen kerk, de Notre-Dame du Raincy. Hierdoor gefascineerd waagde Jean Combaz zich op zijn beurt aan de verzoening van een eeuwenoude typologie met een revolutionair materiaal. De hoekige vormen en de grote openingen van de kerk verraden de liefde van de architect voor het moderne, terwijl zich in zijn materialen – roze gekleurd beton en zandsteen – een zeker compromis aftekent... Een bijna vrouwelijk en zacht karakter, “misschien ter nagedachtenis aan de Maagd wier herinnering ze zal bewaren”, schreef een criticus uit die tijd. Het interieur werd in de jaren 1950-1960 gewijzigd, onder meer door het witte glas dat de gelovigen verblindde te vervangen door mooie glas-in-loodramen.



WANDELING 2

ZICHT OP MONPLAISIR!



HET STADHUIS, HET STATION VAN SCHAARBEEK EN DE HEILIGE FAMILIEKERK, IMPOSANTE GEBOUWEN ZORGEN VOOR INDRUKWEKKENDE PERSPECTIEVEN OP DEZE WANDELING DIE TWEE WIJKEN MET ELKAAR CONFRONTEERT EN WAARIN WE OP ZOEK GAAN NAAR ENKELE BEKENDE SCHAARBEEKSE FIGUREN.

PARCOURS: ZIE OMSLAG

- V VERTREK: STADHUIS VAN SCHAARBEEK
 - A AANKOMST: STATION VAN SCHAARBEEK
- DUUR: 2 UUR

1 STADHUIS, COLIGNONPLEIN, ARCH. J.J. EN M. VAN YSENDYCK, 1881-1911

In 1887 werd het nieuwe stadhuis van Schaarbeek ingehuldigd. Het moest aan deze nog overwegend landelijke gemeente een nieuwe stedelijke identiteit geven. De architect, Jules-Jacques Van Ysendyck, had al het stadhuis van Anderlecht op zijn naam staan en gaf hier de stilistische taal van de noordelijke renaissance een nieuwe interpretatie. Het stadhuis is veeleer als kantwerk of een juweel op te vatten dan als een bouwwerk. In 1911 teisterde een brand het gebouw. De zoon van Jules-Jacques, Maurice, die ook architect was, startte de restauratie en de uitbreiding aan de achterkant van het gebouw die zijn vader wel had gepland maar nooit had uitgevoerd. Stap maar binnen: het interieur is al even mooi als de buitenkant!

Hoewel het stadhuis bij de eerste aanblik heel leesbaar is, vertoont het toch een ongekende precisie in elk detail. Noteer de verschillende gebruikte materialen, de virtuositeit waarmee ze zijn verwerkt en hun toepassing.

Hardsteen, heel hard (de naam zegt het zelf), voor de onderbouw. Witssteen, voor de ramen rond de muuropeningen. Rode en gevormde baksteen, als witssteen. Lijsten, voor het dak.

2 HET COLIGNONPLEIN

Tien jaar na de inhuldiging van het stadhuis was het Colignonplein nog schaars bebouwd, want de prijs van de percelen die de gemeente te koop aanbood schrikte potentiële kopers af. Om het idee van een “Grote Markt” te bewaren, organiseerde de gemeenteraad een gevelwedstrijd, met als beperkingen voor de deelnemende architecten dat ze naar de architectuur van de 15de, 16de en 17de eeuw moesten verwijzen en dat ze met “zichtbare” materialen moest werken (natuursteen en baksteen). De kopers van de percelen waren verplicht het gekozen ontwerp uit te voeren maar kregen daarvoor in ruil wel een korting van 35% op de prijs van de grond. De architectentandem H. Van Massenhove en G. Low sleepte tal van prijzen in de wacht en verzekerde aldus de architecturale eenheid van het plein.

In de huizenblokken tegenover het stadhuis staat één huis dat van voor de wedstrijd dateert. Zie je het?

Nummer 9.

3 FLORISSTRAAT

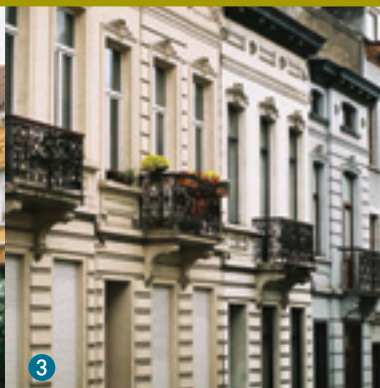
De aanpalende straten, die in stervorm aangelegd werden rond het stadhuis, steken door hun soberheid schril af tegen de “historische” extravagantie van het Colignonplein. Uniformiteit is troef bij deze gevels in overwegend



1



2



3



neoclassicistische stijl. Ondanks de diverse ingrepen in de loop der jaren (verhoging, het gebruik van briketten, het vervangen van vensters en balkons), is die eenheid nog altijd zichtbaar. *Zoek aan de onpare kant een perfect bewaarde neoclassicistische woning en omschrijf de belangrijkste kenmerken van deze stijl.*

4 MAARSCHALK FOCHLAAN 7, 9 EN 11, ARCH. H. JACOBS, 1899-1906

Deze drie huizen werden ontworpen door de Schaarbeekse architect Henri Jacobs. Zijn privéwoning bevond zich op nummer 9, zoals blijkt uit het siersmeedwerk van de deur, dat zijn naam bevat, en uit de verluchtungskoker waarin we zijn gestileerde initialen zien. De sgraffiti zijn het werk van zijn eeuwige bondgenoot, de schilder-decorateur Privat Livemont.

Voor meer informatie:

ART NOUVEAU OP SCHOOL

Deze drie huizen vormen een prachtig geheel maar onderscheiden zich toch van elkaar. Vergelijk de behandeling van de kroonlijsten, de borstweringen, het schrijnwerk van de vensters en de polychromie. Welk een verbeeldingskracht spreekt hieruit! Jacobs was een van de protagonisten van de art nouveau, een stijl die constant op zoek was naar vernieuwing en die de architectuur in al haar details zou beïnvloeden.

5 VERBOEKHOVENPLEIN

Wat een waagstuk! Het plein verbergt de spoorweg tussen het station van de Leopoldswijk en het Noordstation en toont ons verscheidene “Schaarbeken”. Tussen de grens van de wijk rond het stadhuis (Van Ooststraat, Maarschalk Fochlaan) en het begin van de residentiële en eclectische wijk Monplaisir loopt de industriële Waelhemstraat langsheen de spoorlijn, met zijn opslagplaatsen en manufacturen. Het Verboekhovenplein ligt op de as tussen het stadscentrum en het station van Schaarbeek en werd in 1878 aangelegd, in de stervorm die typisch was voor tal van latere Schaarbeekse kruispunten zoals het Meiserplein, het Bremerplein of het Weldoenersplein. Zijn bijnaam, de Berenkuil, verwijst niet zonder enige ironie naar de Zoo van Bern, waarop het gelijkt door zijn originele aanpak met kunstmatige rotspartijen en met hekken.

6 EUGÈNE DEMOLDERLAAN 32, ARCH. F. HEMELSOET, 1909

Wat een lust voor het oog! Neem de tijd om van elke gevel aan deze laan te genieten. De Demolderlaan wordt afgeboord door grote burgerhuizen gebouwd tussen 1907 en 1920 en heeft de allures van een vrolijke apocalyps, die van de Belle Époque. De herenhuizen, het voorrecht van een burgerij zonder complexen, geven elk op hun manier een





nieuwe interpretatie aan de decoratie in eclectische of art-nouveaustijl. Het is nog moeilijk over stijlen te praten bij een dergelijk opbod van versieringen! Op nr. 32 bevindt zich een huis ontworpen door de Schaarbeekse architect Franz Hemelsoet, auteur van verscheidene tientallen huizen in deze wijk en lofzanger van een grenzeloos eclecticisme... Kijk maar eens naar nr. 24 (1907), bekroond door een prachtige makelaar die het bouwwerk naar de hemel doet reiken, of naar nr. 27 (1911), ook van zijn hand.

Op nr. 44 verraden de lijnen en de decoratie van de gevel de stijl van een ander groot Schaarbeekse architect... die we hier al eerder hebben ontmoet.

Het gaat om Henr Jacobs. Dit huis werd tussen 1908 en 1911 gebouwd.

7 EUGÈNE DEMOLDERLAAN 51 EN 53, ARCH. J. DIONGRE, 1909

Als je voor deze twee huizen staat, lijkt het wel of je de zee kan ruiken ... Eindelijk wat eenvoud! Een valse of echte tweeling? Deze woningen zijn hetzelfde en toch anders. Zoek de verschillen! Het hout dat werd gebruikt voor het schrijnwerk, de balkons en de met festoenen versierde kroonlijsten, geeft de gevels bijna een tweede huid. Dit zijn jeugdwerken van een bekend architect, Joseph Diongre, alweer een Schaarbekenaar (jawel, hij was het die 20 jaar later de beroemde “pakketboot” van het Flageyplein ontwierp!).

Steek de boulevard over en vervolg op hetzelfde trottoir je weg langs deze prachtige laan. Als je goed kijkt naar de signatures op de gevels, zal je nog een ander huis van deze architect ontdekken... Het is het imposantste van allemaal. Opgelet, het zal je verrassen!

Het gaat om nr. 105, uit 1913. In hetzelfde jaar bouwde Joseph Diongre ook de aanpalende huizen (nr. 101, 103 en 107). Je voelt dat de architect hier nog volop op zoek is naar een eigen stijl...

8 NESTOR DE TIÈRE STRAAT 5 TOT 19 EN 29 TOT 33, 1909-1913

Dit forse geheel van huizen lijkt wel een citadel! Deze huizen zijn volledig met hardsteen bekleed, wat vrij zeldzaam is in Brussel, waar de toepassing van dit materiaal meestal tot de onderbouw en enkele gevelelementen beperkt blijft. De huizen vallen ook op door hun aparte inplanting in groepen van vijf en door de toegangstrappen. Ze werden inderdaad gebouwd nog voor de straat werd aangelegd, en door één enkele eigenaar. Dit fraaie geheel wordt nu helaas verstoord door een groot gebouw uit 1963 ... Weg met de indringer!

We belanden nu in de Huart Hamoiriaan, de centrale as van de Monplaisirwijk. Op de plaats van het lagergelegen speelplein bevond zich een kasteel uit 1682 dat zijn naam aan deze wijk heeft gegeven. Dit mooie bouwwerk, waar onder meer Karel





9



10

van Lotharingen graag vertoefde, verloor zijn luister aan het einde van het ancien régime en werd in 1907 gesloopt.

9 VOORMALIGE MANUFACTURE HAUTERMAN, HUART HAMOIRLAAN 136, ARCH. ANDRÉ LONCHAY, 1918-1919

De achtergebouwen van deze oude lingerie- en breigoedfabriek, die nu een school is, zijn van op straat te zien. Rechts is er de oude conciërgewoning, die zich door haar pittoreske stijl van de rest onderscheidt, aangevuld met een stal. Deze wijk lijkt op het eerste gezicht heel residentieel maar verborgen achter de huizen aan de straatkant bevonden zich vele fabrieken en voormalige manufacturen. Een dergelijke vermenging van functies is nu vrijwel volledig verdwenen maar was typisch voor vele wijken van de hoofdstad rond 1900. Je zal zien dat veel huizen een koetspoort hebben, wat veeleer wijst op oude ambachtelijke activiteiten binnen het huizenblok dan op stallen of privégarages.

10 HUART HAMOIRLAAN 97, OMSTREEKS 1910

Wat een vreemde onderbouw! Als je van dichterbij kijkt, merk je dat hij niet van hardsteen maar van bewerkt beton is gemaakt. Erboven leert een reclamebord ons dat hier

een “rocaillemaker” woonde, een ambachtsman gespecialiseerd in de vervaardiging van elementen van vals rijshout en valse rotsen. Maar kijken we eerst eens naar de onderbouw van de aanpalende woningen: op nr. 95 groene zandsteen en hardsteen, op nr. 93 prachtig bewerkte hardsteen, op nr. 87 een metselverband met rode zandsteen, op nr. 85 breuksteen van hardsteen. Wallonië heeft een uiterst verscheiden geologische ondergrond, en daarvan maakten de architecten rond 1900 dankbaar gebruik, verzot als ze waren op texturen en kleuren.

Maar terug naar het rocailliewerk. Vind in een straal van 50 meter twee toepassingen van rocailliewerk in vals rijshout en valse rots.

Op nr. 87, in de tuin van de villa, valse rotsen. Op de centrale ophoging van de laan, een hut en kleine tafels van vals rijshout.

11 SLEECKXLAAN 103, SGRAFFITO TOEGESCHREVEN AAN PAUL CAUCHIE, 1911

Een fraai sgraffito versiert deze gevel. Dit vrij voordelig type decoratie veroverde de Brusselse architectuur tijdens het laatste decennium van de 19de eeuw. We vinden sgraffiti vaak terug op vrij bescheiden gevels, die ze wat kleur geven. De onderwerpen zijn doorgaans dezelfde: vrouwen, de bewaaksters van het huis, en bloemen.



10



11



12



13

Joseph D'Onofrio © Sofam - 2007

Zoek van hier tot de volgende halte twee andere sgraffiti die op elkaar gelijken. Zouden ze door dezelfde ambachtsman zijn gemaakt of niet?

De medallions op de nummers 96 en 77.

**12 SLEECKXLAAN 76,
ARCH. E. VANLERBERGHE**

Alweer dezelfde voorstelling, maar met welk een virtuositeit! Privat Livemont (1861-1936), een van de meest getalenteerde decorateurs van zijn tijd, en ook een Schaarbekenaar, ontwierp de sgraffiti voor deze gevel. Zijn stijl is makkelijk te herkennen aan de bijna overdreven weelderigheid, waardoor de grafiek de bovenhand krijgt op de afbeelding. Het kleurgebruik is abstract: vrouw en bladeren in het wit zijn met elkaar vervlochten, tegen een groene achtergrond.

**13 ALBERT GIRAUDLAAN 90-92 EN 94,
ARCH. J. DIONGRE, 1914**

In vergelijking met deze twee zien de andere huizen in deze straat er banaal uit! Joseph Diongre, alweer, gaf deze gevels een krachtige behandeling en schiep verhoudingen die zo goed als onbekend waren in de toenmalige Brusselse architectuur. Daarbij maakte hij virtuoos gebruik van zijn tekentalent. Dat hoeft overigens niet te verbazen: op nr. 94 bevonden zich

zijn kantoor en zijn woning. Zoals we al zagen in de Eugène Demolderlaan, hanteerde Diongre toen alle stijlen. In 1912 ontwierp hij op nr. 93 ook de heel burgerlijke privéwoning van Privat Livemont!

Maar ze hebben wel iets van elkaar gepikt, die twee! Een bepaalde plant siert elk van de gevels. Herken je ze?

**14 STATION VAN SCHAARBEЕК,
PRINSES ELISABETHPLEIN,
ARCH. FRANZ SEULEN, 1887-1913**

Er schuilt wat Jules Verne in dit station, met zijn vreemde bolvormige torendak dat er als een duikershelm uitziet, en zijn immens hoefijzervormig raam. Het station werd in twee fasen gebouwd. Links sluit de eerste, brave constructie met haar neobarokke toren perfect aan bij de stijl van het stadhuis, dat eveneens in 1887 werd voltooid. Een dertigtal jaren later tekende dezelfde architect, F. Seulen, auteur van de stations van Jette en Vilvoorde, de uitbreiding van dit eerste gebouw, meteen ook de laatste realisatie uit zijn loopbaan. Hier herinterpreteerde hij op een uitgelaten manier de Vlaamse neorenaissancestijl en verschaftte de Monplaisirwijk, die toen volop in aanbouw was, zo een decor weggeplukt uit een stripverhaal.



13



14

Joseph Diongre © Sofam - 2007



RÉJOUISSANCES RUE JENATZY!

1. REPÉREZ LES DÉTAILS

Voici quelques détails de façades. Tentez de les retrouver et inscrivez dans la première bulle le numéro de la maison qui y correspond.

2. TROUVEZ LE TERME JUSTE

Repérez la correspondance entre le détail et son nom en reportant la lettre dans la seconde bulle.

- (A) brise-vue en vitrail - (B) encre en fer forgé
 (C) fenêtre en dessus de porte - (D) garde-corps galbé en fonte
 (E) grille en fer forgé - (F) logette - (G) poignée de porte
 (H) lucarne - (I) millésime - (J) vitrail - (K) ornement en céramique
 (L) sgraffite - (M) signature de l'architecte - (N) sonnette
 (O) soubassement en pierre

3. À VOUS DE JUGER

Les concours de façades organisés par la commune ont permis cette surenchère décorative. Si vous aviez été dans le jury, quelle maison de cette rue auriez-vous choisie?

4. À VOUS DE CHERCHER

Le jury plébiscita les n° 19 et 25, bien conservés aujourd'hui, et la maison illustrée sur cette photo ancienne. Elle a été modifiée dans les années 1960. Essayez de la retrouver.

FELICITATIES VOOR JENATZY!

1. ZOEK DE DETAILS

Dit zijn enkel geveldetails. Probeer ze te vinden en noteer in het eerste bolletje het nummer van het huis dat ermee overeenstemt.

2. VIND DE JUISTE TERM

Zoek welke term bij welk detail hoort en schrijf de bijbehorende letter in het tweede bolletje.

- (A) glas-in-loodvensterscherm - (B) smeedijzeren anker
 (C) venster boven deur - (D) gebuikte gietijzeren borstwering
 (E) smeedijzeren traliewerk - (F) erker - (G) deurklink
 (H) dakvenster - (I) jaartal - (J) glas-in-loodraam
 (K) versiering in keramiek - (L) sgraffit - (M) signatuur van de architect - (N) bel - (O) stenen onderbouw

3. EN HET OORDEEL VAN DE JURY IS...

De gevelwedstrijden die de gemeente organiseerde, mondden uit in een echt decoratief opbod. Indien jij in de jury had gezeten, welk huis van deze straat zou je gekozen hebben?

4. WIE ZOEKT DIE VINDT!

De jury koos nummers 19 en 25, die nog goed zijn bewaard, en het huis dat op deze oude foto te zien is. Het werd in de jaren 1960 gewijzigd. Probeer het te vinden.

